

פרשת פרה ומיתת צדיקים

למה נסמכה פרשת פרה למיתת מרים לומר לך כשם שקרבנות מכפרים כך מיתת צדיקים מכפרת¹.

במיתת מרים מיד 'ולא היה שם מים לעדה', 'המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם'. היינו מיתת צדיקים כמו מעשה פרה יש בה בחינת מטמאת טהורים, ואפשר ליפול מזה למי מריבה. וזהו המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקברו חיים כי איננו יודע כיצד לחיות וכיצד ללמוד מן החכם וכיצד ימות החכם ולימודיו הנכונים קיימים וזה בבחינת מי מריבה. והוא תלמיד חכם שלא נספד כהלכה. היינו יש הלכה ולימוד באופן הספד תלמיד חכם וקל לשגות בה.

כל דבר יש לו תמונה וציור פנימי, ולפעמים 'מעשיך סותרים את דבריך' אתה אומר דבר אחד אבל התמונה שליךך האומרת אלף מילים סותרת אותך. בימינו קל לראות זאת בחוש כאשר בכל כתבה מצורפת תמונה, עלינו לברר את התמונה הנכונה. יש מי שתולה שלט גדול שהוא מספיד את שר התורה אבל התמונה שיש בראשו אינו של שר התורה אלא של המנהיג הפוליטי, ונמצא שאיננו מספיד את התלמיד חכם כהלכה אלא את הגדולה החיצונית שלו.

וזה רמז, פרה אדומה תמימה, האדום הוא מראה בולט, הוא עושה פרסום גדול, ובוודאי היו עושים מעשי פרה בפרסום גדול והיו הצלמים מפרסמים בשערי המגוינים את תמונת הפרה אדומה תמימה שאין בה אפילו שער שחור אחד. והיו לוקחים אותו בפרסום גדול אל מול בית קדש הקדשים ושרף את הפרה לעיניו. והיה שריפה גדולה ויפה וכולם הסתכלו בה. ואז לקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת שיש בהם צבעים שונים והם סמלים לדברים גדולים וזרק אל תוך שריפת הפרה, וכל המעמד הגדול הזה מטמא את העוסק בה. כי אם יש בזה צורך אין זה המטהר את הטמאים אלא הוא מטמא את הטהורים².

ובמה נטהר, כאשר לוקחים בצנעה מן האפר אשר הושם למשמרת, כאשר כבר לא נשאר מן הצילומים היפים כלום, ומערבבים מעט מן המעט של אפר זה במים חיים, בשכל נקי ובחסד טהור, ואז זורקים את

¹ לשון רש"י חקת מן הגמרא. העירו למה נלמד מפרה אדומה ולא משאר קרבנות, והאמת שעוד נדרש את זה בירושלמי ובמדרשים על סמיכות מיתת אהרן לבגדי כהונה ועל סמיכות מיתת נדב ואביהו לקרבנות יום הכיפורים. ונראה שיש בזה לימוד לכמה סוגי צדיקים שיש מי שמיתתו בבחינת כפרת בגדי כהונה שעסק בהלבשת התורה ויש מי שמיתתו בבחינת כפרת יום הכיפורים בביטול מוחלט ויש מי שמיתתו בבחינת אפר פרה אדומה כאשר יתבאר.

² וראה בפסיקתא דפרה וז"ל "תמן תנינן אבא שאול אומר כבש פרה כהנים גדולים עושים אותו משל עצמן, ולא היה אחד מהן מוציא פרתו בכבשו של חבירו אלא סותרו וחוזר ובונה אותו משלו.

ר' אחא בשם ר' חנינא יותר מששים ריבוא ככרי זהב היה יוצא עליו. וכולם שחצים היו.

והא תני שמעון הצדיק עשה שתי פרות ולא בכבש שהוציא את הראשונה הוציא את השנייה, אית לך מימר על אותו צדיק שהיה שחץ?

ר' אבון בשם ר' לעזר משום סילסול פרה."

הרי שגם הידור המצוה של הפרה יכול להיחשב שחצנות ורק כאשר שמעון הצדיק עשה מפרשים אנחנו שהיה לשם שמים משום סלסול פרה.

זה על הטמא והוא נטהר. והוא רמז למעט מי הדעת של החכמה והחסד הנשארים אחר כל הליות ההמוניות והוא הספדו של החכם כהלכה.

לפיכך השתדלנו לצייר תמונה פנימית ראויה של החכם שמת. ומי שירצה לקיים למעשה יקרא את ספרו ארחות יושר שהוא תמונה יותר מדויקת מכל התמונות וכתבת פרופיל כתובה בידי עצמו.

לדרכו של ר' חיים קנייבסקי

הקדמה

מצוה ללמוד מדרכי החכמים ובפרט בעת הסתלקותם, לכן אשתדל לסכם מה שהבנתי מדרכו ומה שאפשר לי ללמוד ממנו. כמובן אין לי מקורות בלעדיים או משהו אלא קראתי ושמעתי את מה שכולם קראו ושמעו ומסתמא אני מטה את הדברים לפי מה שאפשר לי ללמוד, ויבאו היודעים ויתקנוני. השתדלתי לצייר תמונה פנימית מעשית של דרך עבודה ולא תמונה חיצונית של עיתונאות.

המקורות שלי הם ממה שנראה מרחוק, ומספר אורחות יושר שלענ"ד מתמצת את דרכו. הגם שהוא מציג זאת כספר המעורר על דברים הצריכים חיזוק בדורנו לפי השאלות שהוא שומע וכדומה, הרי פשוט (וזה כלל לרוב ספרי מוסר ועבודה) שכל אחד כותב את החיזוק שהוא בעצמו מוצלח בו והדרך שהועילה לו, לכן במידה מסוימת יותר ממה שהוא ספר מוסר לדור לפי דעתו הוא תמונה מדויקת של דרך וסדר העבודה שלו. והמעין בו ימצא כמעט כל הדברים ששיבחוהו עליו בצורה מדויקת.

הרבה דרכים יש בתורה עבודה גמ"ח. הדרך של רח"ק למרות היותו נבדל מרוב חכמי דורו ולרוב אפילו לא מנסים לחקות אותו הוא דווקא הדרך הכי קלה. זה שלא מחקים אותו מספיק זה אולי בדיוק בגלל זה שזה מדי קל ואנחנו מצפים מהתורה להיות קשה עם כל מיני פרצופים מוזרים והתעמקויות אבל האמת מאד פשוטה וקלה להשגה.

אמנם יש דרכים שאינם מתאימות לכל אחד, הן מסיבות חיצוניות והן מסיבות נפשיות פשוטות [1] מכל מקום דווקא בהיות דרכו קלה ופשוטה הרי היא מתאימה כמעט לכולם כהתחלה להיכנס למדרגות יותר רחבות כל אחד כפי טעמו. הרבה מן המניעות שלנו הם שאין אנחנו יודעים איפה להתחיל ונדמה לנו שהכל קשה וצריכים להחליט על דברים.

ואחלק את הדברים לפי שלשת העמודים הידועים שהם תורה עבודה וגמילות חסדים. תורה וגמ"ח מקומם אצלו ודרכו בהם ברור. את העבודה אחר לסוף כי עבודה באופן של עבודה שבלב המצוי אצל החסידים ואפילו באופן הרגיל בעולם הישיבות כמעט שאינו קיים אצלו [2] אך במקום זה יש לשים פרומקייט מסוג מסוים וכן אמונה פשוטה בדברי תורה וחכמים הקשור אצלו ליראת חטא באופן מסוים.

תורה

א. הדרך שלו בתורה הוא פשוט ללמוד. לא 'ללמוד בעיון' שיוצר לרוב איזה חוסר אפשרות לקרוא שום טקסט כצורתו. ואף לא ללמוד בקיאות, שיוצר מין לחץ מסוים של להספיק ולזכור הכל, ושהגדרה כמעט אינו מתעניין אלא במילים ולא במשמעותם. הוא פשוט לומד. משתדל להבין בערך במין הבטה פשוטה את הפשט הכי זורם, וממשיך הלאה. לדעתי שדרך לימוד זה גם אם אינו הכל הוא חסר כמעט לגמרי

ברוב החינוך שלנו לתורה ויש ללמוד ממנו שפחות או יותר עשה רק את זה עד שהגיע למה שהגיע מתוכו.

ב. בדרך ממילא כאשר לומדים הרבה, הרי שזוכרים הרבה. אין צורך לעשות סגולות מיוחדות לזיכרון [4] ואין צריך להיות בעל כשרון זיכרון באופן מיוחד (ומן המתואר הוא לא היה כזה) אלא פשוט כאשר לומדים במשך שנים על גבי שנים בשקידה מופלאה ואין מפסיקים לשום דבר אחר ואין מתעניינים בשום דבר אחר, הרי שהתורה נעשית מיושרת אצלו והוא מסוגל לשלוף מאמר הצריך לו מכל מקום. מכל מקום איננו משתדל לעשות מזה איזה תמונה אחת קוהרנטית או אפילו תוספות לגלגל את הכל ככדור, אלא הוא מבין את רוב המקורות כפשוטם ולא באופן חמור ומדויק, ואם עושה תוספות הוא בדרך פרפראות ולא ברצינות מסודרת וכבדה.

ג. אם יש לו דרך בלימוד התורה שהוא מצטיין בה הרי שהוא השקידה וההתמדה. אמנם הוא איננו שקדן של נערוון בביטול תורה (לפעמים יש לו לחץ מסיום החובות שלו כפי המסופר, אבל זה אינו משתקף בכתביו הפומביים כלל, וכנראה בכוונה איננו מבליט את זה למי שאיננו מן המעגל שלו) ובפרק על ביטול תורה הוא זוכר להביא את הענין של מיעוט שיחה כפי פירוש האחרונים שיש לשוחח מעט, ומעתיק משם החזו"א שגדר ביטול תורה שאם מבטל עשר דקות צריך להיות אכפת לו. משמע לא פחות. ומשמע שצריך להיות אכפת ולא הרבה יותר מזה. הוא גם כותב כמה פעמים כיצד עיקר קושי השקידה הוא בהתחלה ובמשך הזמן מתרגלים לזה. הוא לומד במנוחה וברוגע ובקלות, כל הזמן.

ד. מתוך השקידה ומתוך הבקיות הנרכשת מזה בדרך ממילא, ומתוך דרך הלימוד שעיקרו מבט כללי ופשוט על המתאים, נוצרת לו מין הכרעה קלה על רוב הספיקות, הן בפרשנות והן בהלכה (ענין זה לא לגמרי הבנתי הוא אומר שאין לסמוך לגמרי על פסקיו ומכל מקום לא נראה שהוא חושבם לשעשוע בלבד ומה שעשוע יש בהם כלל, אבל כוונתו שזה הכרעה באמת אלא שיש מקום לערער עליהם בדרך כלל ואם יש ביקורת הוא מסכים שיודפס גם בדרך הלכה פסוקה). ורבים סומכים על שיקול דעתו בזה, אפילו ת"ח מופלגים (כפי שאפשר לראות במשא ומתן שלו עם ר' דב לנדו שנדפס לאחרונה בספר שיח דבר. שלפי הנראה לי עיקר בקשת רד"ל ממנו לפעמים לבקיות אבל בעיקר יש לו אימון בהכרעת דעתו). וזה כנראה משני טעמים אחד לפי שהוא מורגל בהכרעה קלה מן הסוג הזה מה שרוב הלמדנים אינם מורגלים בו כלל מרוב עיונם. ושנית לפי שהוא מכיר את המקורות בוודאי אפשר לסמוך עליו שלא יגיד מסברתו דבר מנוגד אל הכתוב במפורש במקום אחר, שהוא דבר שקורה אפילו לת"ח גדולים לפעמים בעיונם בסוגיה אחת אינם זוכרים כל הכתוב במפורש במקום אחר. [נקודה זו הכי מעניינת בעיני ונדמה לי שלא תיארתי אותה מספיק בדיוק עדיין]

ה. סוג ההכרעה הזו מתבטא יפה בחיבורו על הירושלמי, שהוא אולי אחד החיבורים הכי מועילים שלו לדורות. כי בזמננו אין כמעט מי שמסוגל לכתוב 'פירוש רש"י' זולתו. תוספות כל אחד יכול לכתוב אבל הוא עושה פירוש רש"י, איננו מדקדק שיתאים הפירוש מכל מקום לכל מקום אפילו לאו דווקא מתחילת הסוגיה לסופה, אלא כותב פירוש מתקבל על הדעת על כל שורה של הירושלמי לפי הכרע קל. [באופן קצת מוזר היחיד בדורנו שאפשר להשוות לזה בדרך פירושו הוא הרב עדין שטיינזלץ].

ו. הקורפוס הקנוני שלו מצד אחד מוגדר מאד, הספרים שנמצאים בקנון שלו הוא מכיר ישר והפוך וחוזר עליהם. ואילו הספרים שאינו מחשיב כמעט ואינו מכירם, ובכך דומה לגר"אניקים-חזו"אניקים מצד אחד. אבל מצד שני אין שום היררכיה יסודית אצלו. המשנ"ב קדוש בכל מילה כי החזו"א אמר והוא לומדו בערך כפי שהוא לומד את התלמוד. הוא זוכר כל אחרון המובא במשנ"ב אפילו שער הציון אבל פחות אחרונים שבמקרה המשנ"ב לא העתיק. והוא מסוגל לצטט בנשימה אחת אגרת הקה"י או מימרא בע"פ מהחזו"א עם פסוק ולקחת את שניהם בערך באותו מידה של רצינות.

לסיכום, 3 לימודים עיקריים מתורתו. א' פשוט ללמוד. ב' שקידה גדולה. ג' להגיע להכרעה קלה. ג' אלה הם כולם מתומצתים במילה הראשונה שהוא פשוט ללמוד.

חסד

א. היסוד השני הוא חסד (בשער ארחות יושר זה נקרא 'מידות טובות'), והוא גם עושה את זה באופן הקל ביותר. החסדים שלו הכי פשוטים שיכול להיות. גם שזה מה שהוא יכול. וגם שזה באמת קל. לחייך לשני לענות לו בוקר טוב לענות לשאלה שלו. לקבל כל אדם בסבר פנים יפות. הוא איננו חושב שעליו לתת דווקא עצות הכי עמוקות או להתיישב בדעתו הרבה, הוא פשוט נותן מה שאפשר חיוך ברכה פשוטה וקצרה, ומענה למה שהוא חושב. [5] פעמים רבות מדי יש לנו חשבונות שההטבה לזולת מדי קשה או תקח מאתנו יותר מדאי כאשר באמת בסך הכל מה שצריך הוא חיוך, גדול המלבין שיניים, וזה דברים שלא עולים כלום. זה עולה רק לאיזה מין יצר הרע של ארשת רצינות, שבלשון העתיקה מכונה גאוה, מכל מיני סוגים. ואפילו גאוה עם תירוץ טוב הרי אני תלמיד חכם וכו', אבל הוא אומר מידת החסד גדולה מכל זה. [6]

ב. רוב החסדים שלו קשורים אל התורה שהוא לומד, בריבוי התשובות כידוע, ובחיבור ספרים כדלהלן. גם בזה הוא מצליח בצורה מופלגת דווקא בכך שהוא עושה את זה קל לעצמו, בצירוף הלימוד שלו שאכן עושה את זה לקל. הרבה יהודים מן הסתם היו נהנים אילו יכלו לענות לכל השואל אותם שאלה תורנית או הלכתית, אבל הם לא יכולים. או דווקא בגלל שהם יכולים קשה להם. שהרי הלמדן מלא ספיקות. גם רח"ק יודע להסתפק אבל הוא חושב שהוא גם יכול לענות בצורה של הכרעה קלה ואם מעטים העונים והוא יכול לענות למה שלא יענה. [ונמצא חסד זה תלוי בגישת הכרעתו הקלה לתורה כדלמעלה, ויש לדון אם העיקר בו החסד או העיקר התורה, וודאי שהחסד הוא חלק חשוב בזה והוא גם עוזר לו להכריע ולא להסתפק תמיד כפי דעת עצמו אלא לתת לשואל את מה שהוא צריך]

ג. גם בחיבור ספרים הוא חושב לראשונה על מה הם הדברים הנצרכים לספר. בתחילה אנשים לועגים לו שמחבר ספרים דווקא על חלקים אוטוריים וחושבים שזה איזה מין קונץ של ידען כמותו לחבר ספר דווקא על מסכת עבדים ועל ברייתא דמלאכת המשכן. אבל בפועל הוא פשוט עושה בזה טובה ליהודים, ומעכשיו כל מי שמחפש פירוש בברייתא זו ימצא את מבוקשו בספר זה. שאיננו נועד להראות פלפולים וחידושים אלא לפרש כפשוטו וגם להוסיף חידושים לפי הענין. ובאמת בכל הספרים הללו עשה עבודה מצוינת ומועילה ומי שמבקש פירוש באחד מן הספרים הללו והתאמתם אל ההלכה מכל הש"ס ופוסקים מוצא אותם בספריו אלה והוא איננו מפספס בהם דבר כמעט.

ד. הוא חושב שלא זו בלבד שמי שמתנהג במידות טובות מוסרי יותר, אלא שהוא גם חכם יותר, ושזה רק גאוה שגורם לבני אדם לחשוב שיצליחו יותר. זוהי הסתכלות כנה ופשוטה מסוימת וגם נכונה על פי רוב, שאיננה נובעת רק מאמונה בדברי חכמים אלא גם מהסתכלות מסוימת בעולם. הוא מספר איך מי שעונה לשני תמיד בליצנות בסוף אינו מקבל את ההערכה שהוא חושב שהוא מקבל על הציניות שלו אלא לועגים לו מאחורי גבו. ואיך מי שמכבד את אביו ואת אימו גם ילדיו מכבדים אותו. ואיך גם תלמידי חכמים מותר להם להסביר פנים ולפעמים יש אפילו ת"ח שנגועים בנגעים כאלה, בספרו הוא מביא אולי שש פעמים את לשון הרמב"ם על התלמיד חכם שמקדש שם שמים בהתנהגותו ועליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר.

ה. [7]

עבודה/אמונה

א. כאמור קשה לייסד פה עמוד של עבודה. אם ללכת אחרי שער ארצות יושר הרי שהוא חזוק בתורה ומידות טובות ובאמונה. מה שמכונה אצלנו עבודה מוחלף אצלו לרוב באמונה. ואמונתו פשוטה ביותר. עד כדי שהיא משמשת לו דרך לייסר על קיום דברים שונים, באמרו דרך משל הרי אם אתה עובר לפני המתפלל ומזלזל בזה הרי אתה כופר בדברי חכמים ואומר שדבריהם גוזמא ואם כן אתה אפיקורס וכהנה סברות כאלה. כלומר האמונה. יש לו גם פרק שלם על יראת חטא שבו תמה מה ענין יראת חטא ומה יש לפחד מהחטא הלא מה' יש לפחד ותשובתו שזה מראה שאמונתו בשכר ועונש מוחשית. ואכן אמונתו מוחשית בשכר ועונש וכזה אמונה הוא דורש גם להנחיל לילדים בערך חינוך. הוא גם תולה את עיקר הקפדת כבוד חכמים בזה שהם מוסרי התורה ואם כן להאמין בהנחלת התורה יש לכבד אותם.

ב. בגלל שאמונתו פשוטה ביותר לכן גם היא קלה ביותר, אין לו דרשות על חזוק אמונה (הכי הרבה שיש נגד ספיקות זה ציטוט של אביו שרק מי שהוא בעל גאווה יש לו ספיקות באמונה). ובגלל שהוא פשוט מקיים את הכתוב ולא מסתכל מחוץ לד' אמותיו לכן פשוט לו שכל החכמות נמצאים בתורה. ושהשגחת ה' גלויה על עושי רצונו. אמנם הוא יודע שלא תמיד כולם מודים לזה, לשונו שהוא כותב כמה פעמים על כגון זה 'מי שרוצה לראות רואה'. הוא רואה איך בעלי מידות רעות נענשים בעולם הזה ואיך צדיקים ותלמידי חכמים מקבלים הגנה יתירה, וזה חושי זה לא 'חזוק באמונה'.

ג. הוא נגד פחדנות יתירה, וסובר שעל זה אמרו פחדו בציון חטאים. לדעתו אין סיבה לחשוש יותר מדי באופן כללי. הוא תולה זאת באמונה שהכל משמים אבל תליה זו נסתרת ממה שהוא בעצמו מביא שהרי יש חובת השתדלות לכל הדעות. אבל זה נראה לי יותר מין דרך יותר קלילה לעבור את החיים, לא להיות דאגן תמיד, הוא איש שמח באופיו, יהיה טוב, לא נורא. רק אם שואלים אותו הרי צריך הוא עונה ממידת הביטחון אבל ביסוד הוא בעל אופי אופטימי מאד ואין לו אופי לחוץ ודאגני והוא סובר שככה יותר טוב שהרי הדאגות אינם עוזרות כידוע. (אפשר לתלות זאת גם בנסיבות חייו אם רוצים) באופן כללי יש לו גם אופי שמח והוא כותב פרק על שמחה של מצוה.

ד. חשוב לו גם כמה דברים לכאורה צדיים בדרכי התנהגות [וזה דומה למ"ש למעלה שאין לו היררכיה]. לכן לצד פרק על ביטול תורה יכול לכתוב פרקים על גידול זקן, ועל הקפדה על טבילת עזרא. שאלה הם הנהגות קדושה ויהדות, וכפי שקיבל מרבתי, והוא מביא להם את המקורות בחז"ל ופוסקים הדורשים אותם, אבל בסופו של דבר זה נראה לו מהדברים הצריכים חזוק ובתמונת היהדות הכללית שלו יש לצד ללמוד ולהתפלל גם לגדל זקן וללכת למקוה, ענין שהוא חידוש בצד מסוים בפני עצמו.

סיכום

לסיכום, דרכו של רח"ק היא הדרך הקלה ביותר, הן בלימוד כפשוטו, הן בעשיית חסד כפשוטו, הן באמונה כפשוטה. היא אינה דורשת תחכום ולא התאמצות אלא עשיה פשוטה. דווקא ומשום כך היא לא מתאימה לרוב האנשים שביקשו חשבונות רבים ואנחנו גם מרגישים מחויבים לא להסכים לפירושים והנהגות כאלה פשוטים. עדיין יש לנו הרבה מקום להיות יותר פשוטים ולעשות דברים יותר קלים בכל התחומים הנזכרים. עד שנגיע למקום שבו הפשטנות היא חסרון אפילו לדעתנו יש לנו הרבה יושר ללמוד.

הערות

[1] לדוגמא אין לצפות להתמדה במידה כזו למי שריחיים על צווארו, ואף אין לצפות להספק כזה למי שרבים צריכים לו להוראה וכדומה שהוא זקוק ללמוד את העניינים שהרבים צריכים לו ואינו חופשי ללמוד בכל מקום כחפצו. וכן במובן יותר עמוק אופני העבודה הפשוטים הלוקחים כל דבר כפשוטו אפשריים רק למי שבאפשרותו לחיות בעולם הזה, ואפשר לומר שההצלחה של רח"ק להאמין בתורה

כפשוטו באופן הילדותי שלו הוא דווקא הוכחה שרק באופן זה היא ניתנת לקיום ולרוב העולם שאינם חיים במקום כזה אין זה רלבנטי.

[2] בספרו פרק ארוך על תפלה ורובו ככולו אזהרות על הלכות שונות מדיני תפלה שהעולם אינם נוהגים בהם, עם תוכחות גדולות לקיימם. הוא נותן מס שפתיים כמעט לכוונה ובעיקר מעמיד את עניינו על הכרח להשתדל לכוון ולא להתפלל באופן המפריע לכוונה, שזה נחשב לו חוסר אמונה ביכולת התפלה ובזה שה' שומע תפלה, אבל ממש לא מתעניין בדרכים להגביר את הכוונה או אפילו לתת מוסר ועצות על כך. וידוע שכך אכן היה מתפלל באמירת המילים בעלמא בלי נסיונות דבקות ובלי כוונה מיוחדת אלא במין פשטות ילדותית.

[3] נוהגים לקרוא לדרכו דרך של לימוד בקיאות ולצרף את זה אל הדיונים העוברים במשך הדורות על מעלת סיני מול עוקר הרים וכדומה, אך לענ"ד הגדרה זו אינה קולעת. דרך הבקיאות הלא תובעת גם הוא תביעה מאד גדולה מן הבא לעסוק בתורה, היא דורשת ממנו להכיר את כל המקומות שעוסקים בענין כלשהו, להצליב אותם, וליצור מהם מערכת קוהרנטית. זו תביעה גדולה מאד במידה מסוימת יותר מדרך העיון. וזו לא דרכו של רח"ק (בבקיאות אפשר להבחין עוד בין בקיאות הלכתית כמו דרכו של הגרע"י שדרך הכרעת ההלכה עיקרה, ובקיאות פלפולית למדנית כמו דרכו של ר' יוסף ענגיל או ר' דב לנדו שקיצוניות שלו הוא הרוגצ'ובר. שניהם אינם דרכו של רח"ק). הוא איננו דואג לזכור כל מאמר חז"ל כל שכן שאיננו דואג לזכור כל פוסק העוסק בענין כלשהו טרם הוא מדבר בו. במוסריו על לימוד התורה איננו מזכיר את מצוות בקיאות התורה (כמו שנמצא למשל בשו"ע"ר הלכות ת"ת והיה אפשר להאריך בזה מן השוכח דבר אחד ממשנתו וכדומה) אלא את חובת השקידה.

[4] אם כי נראה שעוסק בזה קצת וחיבר קונטרס ספר הזכרון בזה, אך יותר מתוך אמונה בפשטות דברי חז"ל שאם הם רושמים דברים המועילים לזיכרון הרי שעלינו להיזהר בהם ובפרט מי שעסקו הוא לזכור את התורה.

[5] מפה נובע גם צורת הייעוץ שרבים מבקרים אותו על כך, גם בהלכה אבל בעיקר בענייני הנהגה ומילי דעלמא. וייתכן שיש בזה באמת מה לבקר, אולי לא הכל באמת כה פשוט וקל. אבל מבחינתו הוא פשוט עוזר לאנשים במה שהוא יכול. ועונה כפי היכולת, וסומך על כמה יסודות שלו בענין רוח הקודש וכדומה שיש לעיין בהם. אבל מצידו עיקר המניע הוא החסד וההטבה. אם הוא יכול לענות הוא עונה והוא איננו מניח לזהירות וחכמות שאולי צריך ככה ואולי ככה למנוע בעדו מלעזור. בשיקול הכללי ייתכן שאחרי הכל הדרך הזו הועילה יותר משהיא הפסידה, כי גדול בתורה כמוהו נגיש ברמה שהוא היה נגיש זה דבר נצרך לרוב האנשים כפי הנראה והוא הצליח בכך יותר מכולם.

[6] מספרי שבחו אוהבים להגיד שהוא מסר את הזמן החשוב שלו לעזרה אבל חושבני שגם זה תיאור שמכניס יותר 'מסירות נפש' למקום שבסופו של דבר הוא טבעיות פשוטה, יהודי עוצר אותי ושואל שאלה למה שלא אענה, הוא מבקש ברכה למה שלא אגיד. הוא באמת לא מתאמץ בכך מעבר להקדשת הזמן, ובכל מקרה אינו רואה את עצמו קבלן אלא שכיר יום, אם זה חלק מסדר יומו לענות לאנשים הרי זה בסדר בדיוק כמו שחלק מסדר יומו זה לעבור על התלמוד.

[7] החוט של חסד נמשך אל המלכות ואם יש פלא כיצד זכה למלכות שלא זכו לו אחרים בעלי העמקה וידיעה יותר ממנו הרי התשובה אינה אלא החסד שהוא עשה, וזה הכי פשוט. אם ידע מה לעשות עם המלכות הזאת או אם סבבו קוצצים את שושנת מלכותו זה כבר שאלה אחרת. אבל בוודאי הכל מקנאים במלכות זו ואילו זכה לא בזכות התורה אלא בזכות החסד. ואולי באמת המלכות צריכה להיבנות מן הגבורות יותר.